12.6.2018 VVTDno-2018-502

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 5.6.2018

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto asiassa K 11/2018 vp Hallituksen vuosikertomus 2017

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Viittomakieltä käyttävien oikeudet

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että viittomakielilaki (359/2015) on suppea laki, joka ei tuonut voimaantullessaan viittomakielisille henkilöille uusia oikeuksia. Viittomakielilain viidestä pykälästä vain yhtä pykälää voidaan pitää varsinaisena sisältösäännöksenä: 1 § on määritelmäsäännös, 2 § on lain tarkoitussäännös, 4 § on luettelo voimassa olevasta lainsäädännöstä ja 5 § on lain voimaantulosäännös.

Viittomakielilain 3 §:ää voidaan pitää varsinaisena sisältösäännöksenä. Siinä asetetaan viranomaisille edistämisvelvoite. Sen mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Viittomakielilain edistämissäännös on hyvä asia, vaikka voidaan kyllä huomauttaa, että yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 5 §:ssä on viranomaisille asetettu jo ennen viittomakielilain voimaantuloa viittomakielilain edistämisvelvollisuutta laaja-alaisempi yhdenvertaisuuden arviointi, edistämis- ja suunnitteluvelvoite. Yhdenvertaisuuslain edistämis- ja suunnitteluvelvollisuudet koskevat muiden yhdenvertaisuuslaissa mainittujen syrjintäperusteiden ohella yhtälailla niin kieltä kuin vammaisuuttakin. Erityisen hyvää viittomakielilaissa on se, että viittomakielisyyttä ei ole si-

dottu kuulokykyyn sekä se, että suomenruotsalainen viittomakieli mainitaan lainsäädännön tasolla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että viittomakielilain suurin arvo löytynee mahdollisesti viittomakielilakia koskevasta perustuslakivaliokunnan mietinnöstä (PeVM 10/2014 vp) sekä sivistysvaliokunnan lausunnosta (SiVL 16/2014 vp). Tästä syystä sekä viittomakielilain suppeudesta johtuen yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan olisi erityisen tärkeää, että hallitus ryhtyisi laaja-alaisiin ja kauaskantoisiin toimiin, jotta viittomakielisten henkilöiden oikeudet saadaan turvattua.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on ensimmäisessä kertomuksessaan eduskunnalle (K 6/2018 vp) todennut seuraavaa[1].

> Viittomakielisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutuminen edellyttää tulkkauspalveluiden lisäksi oman kielen oppimista, mutta viittomakielen opetuksessa on puutteita. Perustuslakivaliokunta (PeVM 10/2014 vp) on viittomakielilakia koskevassa mietinnössään painottanut oman kielen eli tässä tapauksessa viittomakielen oppimisen merkitystä. Se on pitänyt tärkeänä, että jokaiselle lapselle ja hänen perheelleen turvataan mahdollisuudet saada riittävästi viittomakielen opetusta niin, että lapsen oikeus omaan kieleen eli viittomakieleen toteutuu. Samalla koko perheelle luodaan mahdollisuudet toimivaan vuorovaikutukseen yhteisen kielen avulla. Edelleen perustuslakivaliokunta edellytti mietinnössään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsääntöä laadittaessa on tarkoitettu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on perustuslakivaliokunnalle 12.3.2018 antamassa lausunnossaan koskien hallituksen kertomusta kielilainsäädännön soveltamisesta 2017 (8/2017) nostanut esille viranomaistulkkaukset seuraavasti.

> Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että viittomakielisten henkilöiden oikeus tulkkaukseen erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa turvataan. Nykyinen tilanne johtuen tulkkauspalvelulain toissijaisuudesta (laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta, 133/2010) on aiheuttanut sen, että viittomakielinen henkilö saattaa jäädä sosiaali- ja terveyspalveluita käyttäessään kielellisten oikeuksien toteutumisen suhteen heikompaan asemaan kuin esimerkiksi osallistuessaan harrastuksiinsa. Harrastuksiinsa asiakas saa tulkkauspalvelulain nojalla ammattitulkin, kun taas sosiaali- ja terveyspalveluiden puolella asiakas

[1] Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle

on sen varassa, onko kyseisellä viranomaisella osaamista tulkin tilaamiseen suhteen tai pidetäänkö tulkkia ylipäätään tarpeellisena.

Lisäksi valtuutettu on perustuslakivaliokunnalle 12.3.2018 antamassa lausunnossaan pitänyt tärkeänä, että tulkkauspalveluiden hankinta toteutettaisiin siten, ettei sen kilpailuttamisesta aiheudu asiakkaille haittaa. On tärkeää, että asiakas voi käyttää itselleen tuttua tulkkia ja voi luottaa saavansa tulkkauspalvelua sitä tarvitessaan. Laadukkaasti toimivat tulkkauspalvelutkaan eivät kuitenkaan riitä, vaan myös omakielisten palveluiden saamista on kehitettävä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on vuonna 2017 käsitellyt 15 yhteydenottoa koskien viittomakielisten henkilöiden yhdenvertaisuutta. Se on merkittävä määrä kaikista kielen perusteella käsitellyistä yhteydenotoista vuonna 2017 (64 kpl). Viittomakielisiä henkilöitä koskevat yhteydenotot koskevat tyypillisesti tulkkauksen toteutumattomuuteen liittyviä moninaisia tilanteita.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on pitänyt ja pitää edelleen keskeisenä, että perustuslakivaliokunnan esittämät näkemykset koskien viittomakielilakia huomioidaan asianmukaisesti sekä lainsäädännön että käytännön tasolla. Kertomuksessaan eduskunnalle yhdenvertaisuusvaltuutettu on katsonut, että viittomakielisten lasten oikeus omaan kieleen tulee turvata lainsäädännön tasolla.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan hallitus ei ole eduskunnan edellyttämällä tavalla vielä ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuisivat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.